

नगर बस्तुस्थिति विवरण संक्षिप्त गणक निर्देशिका

उद्देश्य यस संक्षिप्त गणक निर्देशिकाको उद्देश्य घरपरिवारमा गई प्रश्नावलि भने क्रममा गणकहरूलाई प्रश्नहरू र तीनकाविकल्पहरूको बारेमा प्रष्टपारी तथ्यांक संकलनमा आउने दिविधाहटाउदै तथ्यांक संकलनमा एकरूपतालाई तथ्यांकको गुणस्तर वृद्धि गर्नु रहेको छ ।

गणनाको विधि

यस गणनामा पनि जनगणनाको भैँअक्सर बसोबासको विधिलाई प्रयोग गरिएको छ । स्थायि ठेगाना जहाँ भएपनि गणनाको समयमा अक्सर रूपमा रामधुनीनगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका सम्पूर्ण परिवारहरूमा गई पारिवारीक प्रश्नावलि भर्नु पर्दछ । आफ्नो घर नभएतापनि गणनाको समयमा अक्सर रूपमा यसै न.पा. भित्र बसिरहेको भएमा डेरामा बस्ने परिवारको पनि विवरण संकलन गर्नु पर्दछ ।

गणनाको एकाई

यस गणनामा गणनाको एकाई परिवारलाई लिइएको छ । घर र परिवार भिन्न भिन्न कुराहरू भएको कुरालाई गणकले विशेष रूपमा ख्याल गर्नु पर्दछ । एकै घर भित्र भाडामा बाछुटिएर वा अन्य कारणले विभिन्न परिवार रहेका हुन सक्दछन् । त्यस्तो स्थितिमा प्रत्येक परिवारलाई छुट्टा छुट्टै प्रश्नावलि भर्नु पर्दछ ।

परिवार के लाई मान्ने ?

सामान्यता परिवार भन्नाले सगोलमा बसी एउटै भान्सामा खाना खाने र एउटै हिसाब किताबमा चलने व्यक्तिहरूको समुहलाई बुझ्नु पर्दछ । एकै घरमा बस्ने तथा नातेदारहरू भएतापनि छुट्टै अलग भात भान्सा र हिसाब किताब गर्ने भएमा तिनीहरूलाई छुट्टा छुट्टै परिवार मानि गणना गर्नु पर्दछ । नाता संबन्धन नभएतापनि एउटै कोठामा बस्ने विद्यार्थीहरूलाई समेत एकै परिवार मानि गणना गर्नु पर्दछ । रगतको नाता नभएतापनि त्यस घरमा कामदारको रूपमा वा आश्रितको रूपमा वा अन्य प्रकारले परिवार जसरी नै सँगै खान पिन व्यवहार गरी बसेको भएमा पनि एकै परिवारको सदस्यको रूपमा मानी गणना गर्नु पर्दछ ।

परिवारका सदस्यहरू क कसलाई लिने

परिवारका सदस्यहरू लिदा यस प्रश्नावलिमा अक्सर यहि बस्ने र बाहिर बस्ने दुबैलाई छुट्ट्याएर लिने विधि अपनाईएको छ । शुरुमा त्यस परिवारका त्यहि अक्सर बस्ने तथा स्वदेश र विदेशमा त्यस परिवार बाहिर बस्ने (अनुपस्थित) दुबैको विवरण लिने र प्रश्न नं २.१ को बसोबासको अवस्थाको महल पछाडि बाट अक्सर रूपमा त्यहि बस्ने सदस्यको मात्र विवरण लिने गरि यस प्रश्नावलि को

ढाँचा तय गरिएको छ । गणनाको नतिजामा अक्सर रुपमा बसोबास गर्नेकोमात्र संख्या आउँछ । योजना र नीति बनाउन अक्सर त्यहि बसोबास गर्ने विवरण बढिउपयुक्त हुने हुनाले यसो गरिएको हो । तर बाहिर रहेका व्यक्तिहरुको समेत विवरण आवश्यक हुने र पारिवारीक लगत र पारिवारीक नाता संबन्ध तथा बिभिन्न प्रशासनिककार्यका लागिबाहिर रहेका व्यक्तिको विवरण समेत महत्वपूर्ण हुने हुनाले केहि आशिक विवरणहरु परिवार भन्दा बाहिर बस्ने व्यक्तिहरुको पनि लिईएको हो । **गणकले प्रश्नावलि को २.१ को बसोबासको अवस्था भर्दा एकदमै छ्याल गरि छुट्याएर लेख्नु पर्दछ ।**

यसकालागि अक्सर रुपमा त्यसै परिवारमा बस्ने सदस्यलाई १ कोड दिनुपर्दछ । तर परिवारका नेपाल बाहिर बस्ने सदस्यलाई २ लेख्नु पर्दछ र गणनाको समयमा केही समय त्यस परिवारमा रहेता पनि अक्सर रुपमा नेपालको अन्यत्रबस्ने सदस्यलाई पनि २ लेख्नु पर्दछ । अक्सर रुपमा बस्ने सदस्यलाई छुट्याउन ६ महिना भन्दा बढि परिवारमा बस्ने सदस्यलाई परिवारमा रहेको मानी छुट्याउने गर्नु पर्दछ । तर ६ महिना भन्दा कम समय बसेता पनि अब स्थायी रुपमा त्यसै परिवारमा बस्ने सदस्यलाई १ कोड नै दिनु पर्छ जस्तै भर्खरै विवाह गरेर आएकीबुहारी, भर्खरै जन्मेको शिशु, पहिला काठमाडौं बस्ने गरेतापनि अब यहि बस्ने गरी आएका सदस्य आदि ।

त्यसै गरी गणनाको समयमा बिदेशमा भएका सदस्यलाई ३ कोड दिनु पर्दछ । यसमा पनि स्वदेशमा अन्यत्र बस्ने जस्तै गरी अक्सर बसोबासको अबधारणा प्रयोग गर्नु पर्दछ । एक दुई दिन वा केहि महिना मात्र बिदेशमा रहेकाको हकमा भने परिवारका सदस्य नै मानी १ कोड लेख्नु पर्दछ ।

यहाँ छ्याल गर्नु पर्ने अर्को कुरा के छ भने रामधुनीमामानौं धनकुटा मुल थातथलो भई अस्थायि रुपमा ३ जना रामधुनीमा बसेका रहेछन भने उनीहरुका धनकुटामा रहेका बाँकी ४ सदस्यहरुलाई स्वदेशमा अनुपस्थित भित्र राख्नु पर्दैन । ती तीनजनालाई भने रामधुनीको जनसंख्या मानी १ कोड दिई गणना गर्नुपर्दछ ।

घर संबन्धि विवरण कसरी भर्ने ?

प्रश्नावलिभर्दा परिवारलाई आधार मानेर छुट्टाछुट्टै प्रश्नावलि भर्नुपर्दछ । तर प्रश्नावलिमा परिवारले उपयोग गरेको घर संबन्धि प्रश्नहरु पनि सोधिएको छ । यदि धेरै परिवारले एउटै घरमा भएको खण्डमा सबै परिवारमा त्यहि घरको विवरण प्रत्येक प्रश्नावलिमा दोहोरयाएर भर्नु पर्दछ । एक परिवारले एक भन्दाबढि घर प्रयोग गरेको भएमामुख्यतखानबस्नकालागिप्रयोग भएको घर छुट्ट्याई त्यसको मात्रविवरणभर्नु पर्दछ । साथै परिवारको विवरणभर्दा सकेसम्म आबाशिय प्रयोजनको घर बाट विवरण लिने गर्नुपर्दछ, व्यापार ब्यवशाय मात्र गर्ने तर नबस्ने घर बाट लिनु हुदैन ।

परिवारमुलि कसलाई मान्ने ?

परिवारमुलि भन्नाले कुनै परिवारमा भएको त्यस परिवारको घर ब्यवहार चलाउने तथा निर्णय गर्ने व्यक्तिलाई मान्नु पर्दछ । हाम्रो समाजमा पुरुषलाई नै वा जेष्ठ सदस्यलाई घरमुली बताउने चलन भएतापनि गणनामा भने त्यस परिवारको घर ब्यवहार चलाउने व्यक्तिलाई लिनु पर्दछ । लैगिक

समावेशिताको दृष्टिले समेत यसो गर्नु महत्वपूर्ण हुन्छ । परिवारमुल हुन त्यस परिवारमा अक्सर बसोबास गरिरहेकै व्यक्तिहुनुपर्दछ ।

घर कमसंख्या र परिवार कमसंख्या कसरी लेख्ने ?

एकै घरमा विभिन्न परिवार रहने हुँदा घर र परिवार कमसंख्या फरक फरक हुन्छ । गणकले आफुलाई दिईएको क्षेत्रभित्र घर र परिवार कम संख्या १ बाट शुरु गरी क्रमैसँग लेख्दै जानुपर्दछ । तर एउटै घरमा एक भन्दाबढि परिवार रहेको बेला घर कम संख्या उहि दोहोर्‍याई परिवार कम संख्या भने कमश बढाएर लेख्नुपर्दछ । उदाहरण

घर कम संख्या	परिवार कमसंख्या	कैफियत
१	१	पहिलो घरमा १ परिवार रहेको
२	२	दोश्रो घरमा १ परिवार रहेको
३	३	तेश्रो घरमा २परिवार रहेका
३	४	
४	५	चौथो घरमा ३ परिवार रहेको
४	६	
४	७	
५	८	पाँचौ घरमा १ परिवार रहेको
६	९	छैटौ. घरमा १ परिवार रहेको
७	१०	सातौ घरमा २ परिवार रहेको
७	११	
८	१२	आठौँ घरमा १ परिवार रहेको
९	१३	आठौँ घरमा १ परिवार रहेको

महल २.१ भर्दा ख्याल गर्नु पर्ने कुराहरु

१) सर्वप्रथम त जातजाति,धर्म र मातृभाषाको विषय संबेदनशिल भएकाले उत्तरदाता सँग राम्ररी सोधेर वहाँ बाट प्राप्त विवरण लेख्नुपर्दछ, गणकले आफुखुसी लेख्नु हुदैन ।

२) एकै परिवारमा रहने सबै सदस्यहरुको जातजाति एउटै नहुन पनि सक्छ भन्ने कुरामा गणकले विशेष ख्याल राख्नु पर्दछ । अन्तर जातिय विवाहका कारणले परिवारका श्रीमान,श्रीमति समेतको फरक जातजातिहुन सक्दछ, त्यसै गरी गणनामा घरेलु कामदारलाई समेत परिवारको सदस्य मानिने हुँदा जातजाति परिवारमुल भन्दा फरक हुनसक्छ ।

३) धर्म र मातृभाषाको सन्दर्भमा पनि परिवारका सदस्यहरुको फरक फरक धर्म र मातृ भाषा हुनसक्ने हुनाले गणकले सबैको एक एक गरी सोधेर वा सबैको एकै हो होईन निक्यौल गरेर मात्र विवरण भर्नु पर्दछ ।

४) जातजाति, धर्म र मातृभाषाको सन्दर्भमा उत्तरदाता नै उसको बारेमा सब भन्दा जानकार व्यक्तिहुने हुँदा उत्तरदाता बाटै सोधेर उत्तर लेख्नुपर्दछ । तर उत्तरदाताले दिएको उत्तर जातजाति, धर्म वा मातृभाषा नै हुनु पर्दछ । उदाहरणकालागि कसैले मेरो जात कार्की हो भन्छ, भने कार्की जात नभई जातभित्रको थर मात्रभएको र कार्की क्षेत्रजात भित्र पर्नेहुँदा सोहि अनुसार लेख्नुपर्दछ ।

५) मातृ भाषाको हकमा कतिपय समुहमा मातृभाषा भएतापनि सबै व्यक्तिले बोल्न नसक्ने हुन्छन्, आफ्नो मातृभाषा नबोल्ने भएमा जुन भाषा व्यक्तिले पहिलो पटकबोल्ने गरेको हो त्यहि भाषा उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

जातजातिको लागि विभिन्न जातजातिलाई समुहकृत गरी जाति समुहको कोड लेख्ने गरी प्रश्ना वलिबनाइएको छ । जस्तै पहाडि दलित १ आदिगणकहरुले यसको राम्रो अध्ययन गर्नु आवश्यक छ ।

शैक्षिक स्तर

शैक्षिक स्तर संबन्धि प्रश्न पाँच वर्ष माथिकालागि मात्र सोध्नुपर्दछ । यहाँ पाँचवर्ष माथिभन्नाले पाँच वर्ष पुरा भएका व्यक्तिलाई सम्भन्नु पर्दछ । शैक्षिक स्तर लेख्दा हालको अवस्था खुलाउनु पर्दछ, यदि व्यक्तिले पहिला पढ्न वा लेख्न जानेको भएता पनिअहिले पुर्ण रुपमा बिर्सको वा पढ्न लेख्न नसक्ने भएमा निरक्षरको कोड लगाउनु पर्दछ । तर यदि बोलि ननिस्कने भएतापनि सांकेतिक भाषामा पढ्न लेख्न जान्ने व्यक्तिलाई पनि पढ्न लेख्न जान्ने भित्र नै राख्नुपर्दछ।

बसोबासको अवस्था

यस बारेमा माथि चर्चा गरिएको छ । अन्य प्रश्न भन्दा यस मागणकले साबधानीअपनाएर सदस्यहरुका बारेमा खोतली बुझि निश्चित भएपछि मात्र परिवारको सदस्य १ , परिवारबाहिर स्वदेशमा बस्ने सदस्यलाई २ र परिवार बाहिर बिदेशमाबस्ने सदस्यलाई ३ कोड दिनुपर्दछ ।

अब यस महलपछिका विवरणहरु पेशा, बैबाहिक स्थितिका विवरणहरु, बसोबासको अवस्थामा १ कोड दिईएका व्यक्तिहरुलाई मात्र सोध्नु पर्दछ ।

पेशा संबन्धिविवरण

यो विवरण परिवारमा अक्सर रुपमा उपस्थित सदस्यलाई मात्र भर्नु पर्दछ । अथवा बसोबासको अवस्थामा १ कोड भएकाको हकमा मात्र यो विवरण सोध्नु पर्दछ । साथै १० वर्ष मूनिका व्यक्तिकालागि यो प्रश्न सोध्नु पर्दैन ।

पेशा सोद्धा खेरी वर्ष भरीमा भिन्न भिन्न पेशा गर्ने व्यक्तिहरु पनि हुन सक्छन् । यसमा अगाडि जे गरेता पनि अब स्थायि रुपमा कुनै पेशा अगाँलेको भएमा त्यहि पेशा लेख्नुपर्दछ । तर समय अनुसार भिन्न भिन्न पेशा अगाल्ने व्यक्तिको हकमा अक्सर रुपमा बढि समय काम गरेको पेशा उल्लेख गर्नुपर्दछ । यदि एकै व्यक्तिले वर्ष भरी नै एक भन्दा बढि पेशा अँगालेको भएमा जुन पेशा बाट बढि आम्दानी हुन्छ सोहि पेशा उल्लेख गर्नु पर्दछ ।

बैबाहिकस्थिति

१) यो प्रश्नपनि १० वर्ष माथिको परिवारको सदस्य व्यक्तिलाई मात्र सोध्ने ।

२) यहाँ विगतमा जे भएता पनि अहिले बर्तमानमा भएको व्यक्तिको वैवाहिकस्थिति सोध्ने हो । उदाहरणकालागि पहिले बहु विवाह गरेको भए पनि हाल व्यक्ति विधुर हुन सक्छ ।

३) श्रीमान श्रीमतिको वैवाहिक स्थिति फरक फरक हो, जस्तै श्रीमतिको वैवाहिक स्थिति पहिलो विवाह र श्रीमानको वैवाहिक स्थिति पुन विवाह हुन सक्दछ ।

६) बहु विवाहको स्थिति भन्नाले धेरै जना सँग विवाह गर्नु नभई एक साथ एक भन्दा बढि श्रीमान् वाश्रीमति सँग रहेको स्थिति हो । नेपालमा महिलाको बहुविवाहको स्थिति अपवादमा केहि स्थानमा बाहेक रहेको छैन । एक महिलाले पहिला कुनै व्यक्ति सँग विहे गरेकोमा सोलाई छोडि दोश्रो विवाह गरेकोमा बहुविवाह नभई पुन विवाह हुन्छ । यस्तै कुरा पुरुषको हकमापनि लागु हुन्छ । तर यदिकुनै पुरुषले पहिले विहे गरेकी श्रीमति हुदा हुदै अर्कि श्रीमति ल्याएमा बहु विवाह हुन्छ ।

अपांगता स्थिति

यहाँ परिवारका प्रत्येक सदस्यको अपांगताको स्थिति सोधि यकिन गर्नु पर्दछ । समाजमा अपांगतालाई लुकाउने समस्या पहिले देखिनै रहेको छ भने हाल आएर विभिन्न सुविधा पाईन्छकी भनी बढाई चढाई गर्ने पनि समस्या बढेको देखिएको छ । अपांगता भन्नाले व्यक्तिको कुनै अंगमा भएको खराबीका कारण त्यस अंगले पुर्ण काम गर्न नसकी सामान्य व्यक्तिले भन्दा दैनिक व्यवहारमा कठिनाई भोग्नु पर्ने स्थिति हो । कसलाई अपांग मान्ने र नमान्ने भन्ने विषय अत्यन्त गाह्रो भएता पनि प्रष्ट रुपमा शारीरिक मानसिक समस्या रहि कार्य सम्पादनमा कठिनाई भएका व्यक्तिहरुलाई अपांगता भएको मानि अपांगताको प्रकृतिअनुसारको उपयुक्त कोड उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

अपांगताको निर्धारण गर्नका लागि जनगणनाका निर्देशिकामा रहेका तलका कुराहरु उपयोगि हुन सक्छन भनि यहाँ उल्लेख गरिएको छ तर जनगणना र यस प्रश्नावलिका सबै विकल्प एकै छैनन् भन्ने कुरामा गणक चनाखो हुनु आवश्यक छ ।

गणना हुने प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक र मानसिक अवस्थाको जानकारी राख्ने हेतुले यो प्रश्न राखिएको छ । कुनै व्यक्तिमा कुनै एक किसिमको वा विभिन्न किसिमको शारीरिक वा मानसिक समस्या (अपाङ्गता) हुन सक्दछ वा कुनै किसिमको समस्या नभएको (अपाङ्गतानभएको) साङ्गपनि हुन्छन् । गणनाको समयमा परिवारमा अपाङ्गताभएका सदस्यहरु हुनसक्दछन् । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको गणना गर्दा अक्सर बसोबास गरेको स्थान बाट गर्नु पर्दछ ।

अपाङ्गताको परिभाषा : शरीरका अङ्गहरु र शारीरिक प्रणालीमा भएको समस्याको कारण भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक वातावरणको साथै सञ्चार समेत बाट सिर्जना भएको अवरोध समेतले दैनिक क्रियाकलाप सामान्य रुपमा संचालन गर्न एवं सामाजिक जीवनमा पूर्ण सहभागी हुन कठिनाई हुने अवस्था लाई अपाङ्गता भनिन्छ ।

गणना प्रयोजनको निमित्त विभिन्न किसिमका अपाङ्गतालाई माथि आठ किसिममा विभाजन

गरिएको छ । अपाङ्गता भए नभएको बुझ्न निम्नानुसार बयान गरिएको छ –

१. अपाङ्गता नभएको : गणनाको समयमा यदि व्यक्तिमा कुनै किसिमको अपाङ्गता नभएमा अपाङ्गता नभएको जनाउन संकेत १ मा गोलो घेरा लगाउनु पर्दछ ।

२. शारीरिक अपाङ्गता :- स्नायु, मांसपेशी र जोर्नीहरु तथा हड्डीको बनावट एवं सञ्चालन कार्यहरुमा भएको समस्याको कारण बाट व्यक्तिमा शारीरिक अङ्गहरुको सञ्चालन, प्रयोग र हिँडडुलमा आएको समस्या शारीरिक अपाङ्गता हो अर्थात् शरीरको अङ्ग जस्तै : हात/खुट्टा लुलो र सांगुरो भएको, छोटो वा अर्रो भएको वा पूरा शरीर बाङ्गिएको वा यी कुनै अंगमा सामान्यरूपले काम गर्न नहुने गरी कुनै किसिमको विचलन भएको भए शारीरिक अपाङ्गता भएको बुझ्नुपर्छ । जस्तै : बाल पक्षाघात (पोलियो), मस्तिष्क पक्षाघात (Cerebral Palsy), शारीरिक अङ्गविहीन, कृष्ठरोग, मांसपेशी विचलन (Muscular Dystrophy), जोर्नी र मेरुदण्ड सम्बन्धी स्थायी समस्या, क्लबफिट (पैताला फर्केको), रिकेट्स, हड्डी सम्बन्धी समस्याका कारण उत्पन्न अशक्तता इत्यादि शारीरिक अपाङ्गता हो । होचा पुड्काहरु पनि शारीरिक अपाङ्गताअन्तर्गत पर्दछन् ।

३. दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता : सामान्यतया आफ्नो वरिपरिका वस्तु स्पष्ट नदेख्ने समस्या भएका, वस्तु धमिलो देख्ने वा पूरै नदेख्ने वा देख्न नसक्ने समस्या भएका अर्थात् दृष्टि सम्बन्धी समस्याका कारण बाट व्यक्तिमा कुनै पनि वस्तुको आकृति, आकार, रूप र रङ्गको ज्ञान नहुने स्थिति दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता हो । दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता दुई प्रकारका हुन्छन् ।

(क) दृष्टि विहीनता र

(ख) न्यून दृष्टि युक्त

(क) दृष्टिविहीनता : कुनै व्यक्ति औषधी, शल्य चिकित्सा तथा चस्मा प्रयोग जस्ता उपचार बाट पनि दुबै आँखाले हातको औँला १० फिटको दूरीबाट छुट्टयाउन सक्दैन अर्थात् स्नेलेन चार्ट (Snellen Chart) को पहिलो लाइनको अक्षर (३/६०) पढ्न सक्दैन भने त्यस्तो व्यक्तिलाई दृष्टि विहीन मानिएको छ ।

(ख) न्यून दृष्टियुक्त : कुनै व्यक्तिको औषधी, शल्य चिकित्सा तथा चस्मा प्रयोग जस्ता उपचार बाटपनि २० फिटको दूरी बाट हातको औँला छुट्टयाउन सक्दैन अर्थात् स्नेलेन चार्ट (Snellen Chart) को चौथो लाइनको अक्षर (६/१८) पढ्न सक्दैन भने त्यस्तो व्यक्तिलाई न्यून दृष्टियुक्तमानिएको छ ।

४. **सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता :-** सुनाइका अंगहरुको बनावट एवं स्वरको पहिचान, स्थान, उतार चढाव तथा स्वरको मात्रा र गुण छुट्टयाउने कार्यमा व्यक्तिमा भएका समस्या सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता हो । सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता दुई प्रकारका हुन्छन् ।

(क) बहिरा र

(ख) सुस्त श्रवण

(क) **बहिरा** : नसुन्ने, अस्पष्ट बोल्ने वा बोल्न नसक्ने र संचारका लागि सांकेतिक भाषा प्रयोग गर्नु पर्ने व्यक्ति बहिरा हो । ८० डेसिबेल भन्दा माथिको ध्वनि पनि सुन्न नसक्ने व्यक्तिलाई बहिरा मानिएको छ । सामान्य अर्थमा आफ्नो नजिकमा भएका दुई व्यक्तिले गरेको सामान्य कुरा कानी नसुन्ने वा कान पूरा नसुन्नेलाई कान नसुन्ने वा बहिरा अपाङ्ग बुझ्नु पर्छ ।

(ख) **सुस्त श्रवण** : कान कम मात्र सुन्ने तर कम सुनेर स्पष्ट संग बोल्न सक्ने, सुन्नको लागि कानमा श्रवण यन्त्र राख्नुपर्ने व्यक्ति सुस्त श्रवण भएको व्यक्ति हो । ६५ डेसिबेल देखि ८० डेसिबेल सम्मको ध्वनि सुन्न सक्ने व्यक्तिलाई सुस्त श्रवण समस्या भएको बुझ्न पर्दछ ।

द्रष्टव्य : बोल्न नसक्ने वा बोलेको कुरा स्पष्ट नबुझिने गरी अस्पष्ट बोल्ने लाई परम्परागत रूपमा लाटो भनिन्छ तर उनीहरु सुस्त श्रवण नै हुन् । यस्ता व्यक्ति प्रायः कान नसुन्ने हुन्छ । तर सबै कानन सुन्ने लाटो हुँदैनन् ।

५. **श्रवण दृष्टि विहीन** : श्रवण र दृष्टि विहीनता दुवै समस्याहरु एकै साथ भएका व्यक्ति लाई श्रवण दृष्टि विहीन अपाङ्गता भएको बुझ्नुपर्दछ ।

६. **स्वर बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता** : स्वर र बोलाइ सम्बन्धी अंगहरुमा उत्पन्न अष्टेरोका कारण तथा बोल्दा स्वरको उतार चढावमा कठिनाइ भएको, बोली स्पष्टन भएको, बोल्दा शब्द वा अक्षर दोहोरिने समस्या भएको व्यक्तिलाई स्वर बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएको बुझ्नु पर्दछ । यदि व्यक्तिमा स्वर बोलाइ सम्बन्धी समस्या भए संकेत ६ मा गोलो घेरा लगाउनु पर्दछ । ओठ वा तालु फाटेको व्यक्तिलाई पनि बोली सम्बन्धी अपाङ्गतामा गणना गरिन्छ ।

७. **मानसिक अपाङ्गता** : मानसिक अपाङ्गता एउटा रोग हो । यो रोग कुनै व्यक्तिमा हुने असफलता, खिन्नता वा तनाव आदिको कारणले मानिसको जुनसुकै उमेर वा अवस्थामा देखा पर्न सक्दछ । यो जन्म जात हुँदैन, उपचार गरेको अवस्थामा निको हुन सक्दछ । मानसिक अस्वस्थता वा विचलन वा विकृतिको कारण दैनिक जीवनयापन गर्न कठिनाइ भएका अशक्त व्यक्तिलाई मानसिक अपाङ्गता भएको बुझ्नु पर्दछ ।

८. **बौद्धिक अपाङ्गता** - १८ वर्षको उमेर अगावै बौद्धिक विकास नभएको कारणले उमेर वा वातावरण सापेक्ष क्रियाकलापहरु गर्न कठिनाइ हुने अवस्थालाई बौद्धिक अपाङ्गता वा सुस्त मनस्थिति समस्या भएको बुझ्नु पर्दछ । बौद्धिक अपाङ्गता कुनै रोग होइन, यो एउटा अवस्था हो । यो अवस्था जन्म जात पनि हुन सक्दछ । सामान्य अर्थमा उमेर अनुसार सामान्यतया गर्नु पर्ने दैनिक जीवनयापनका कृयाकलापहरु जस्तै: खाना खाने, लुगा लगाउने, दिसा पिसाब र आफ्नो स्याहारमा अरूको मद्दत चाहिने वा स्मरण शक्ति कम हुने (छिटो विसर्ने) वा उमेर अनुसारको कुनै कुरा सिक्न ढिलो हुनु लाई सुस्त मनः स्थिति भएको बुझ्नु पर्छ । त्यसै गरी जन्म जात रूपमा कुनै व्यक्तिको उमेरको विकास संगै सामान्य व्यवहार नदेखिनु, अस्वाभाविक प्रतिक्रिया देखाउनु, एउटै क्रिया दोहोर्याइ रहनु, अन्य व्यक्ति संग घुलमिल नगर्नु वातीब्र मानसिक अस्वस्थता, प्रतिक्रिया देखाउने **अटिज्म(Autism)**

९. **बहु अपाङ्गता** :- माथि उल्लेख भएका २ देखि ८ सम्मका अपाङ्गता मध्ये एउटै व्यक्तिमा कुनै दुई वा दुईभन्दाबढी अपाङ्गता सम्बन्धी समस्या भए बहु अपाङ्गता मान्नु पर्छ ।

स्वास्थ्य अवस्था

अपाङ्गता र स्वास्थ्य स्थिति फरक फरक कुरा हुन । अपाङ्गतामा व्यक्तिको शरीरको कुनै अंगमा भएको कमजोरीका कारण त्यो अंगले काम गर्न नसक्ने हुन्छ भने स्वास्थ्य स्थितिमा कुनै रोग वा हर्मोन वा अन्य विभिन्न तत्वको असन्तुलन वा खराब खान पीन, आचार व्यवहारका कारणले शरीरमा खराबी आई व्यक्तिको कार्य सम्पादनमा हास ल्याउने वा मृत्युको कारण

बन्न सक्ने हुन्छ । स्वास्थ्य स्थितिको बारेमा एउटा गणकले अबलोकन गरी छुट्याउने कार्य अत्यन्त गाह्रो भएता पनि परिवारका सदस्यहरूसँग बुझि स्वस्थ, सामान्य रोगी, दीर्घ रोगी छुट्याएर उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

यहाँ स्वस्थ भन्नाले कुनै रोग नलागेको हिडडुल तथा कार्य गर्न कुनै कठिनाई नहुने व्यक्तिलाई मान्नु पर्दछ । सामान्य चोट पटक वा समस्या भएता पनि औसत मानिसको तुलनामा काम गर्न कुनै कठिनाई नहुने व्यक्तिलाई स्वस्थ व्यक्ति मान्नु पर्दछ । जस्तै सामान्य खत भएको मानिस, कान हल्का दोब्रिएको व्यक्ति, हल्का पावरको चशमा लगाउने व्यक्ति । छोटो समय रुघा खोकि, ज्वरो आदिले बिरामी भए पनि अन्य समय स्वस्थ व्यक्तिलाई स्वस्थ मान्नु पर्दछ ।

सामान्य रोगी भित्र सामान्यता केही रोग रहेको तर त्यसले व्यक्तिको कार्य सम्पादनलाई सामान्य मात्र असर परेको भएमा सामान्य रोगी मान्नु पर्दछ । यो रोग र स्वास्थ्य अबस्थाको गहिराईको आधारमा छुट्याउने कुरा हो । जस्तै कुनै व्यक्ति सुगर वा प्रेशरको समस्या रहेतापनि आफ्नो कार्य सम्पादन गरिरहेको र थला परि ओछ्यानमा नरहेको भएमा सामान्य रोगी मान्नु पर्दछ । दीर्घ रोगी भित्र कुनै रोगले च्यापि थला परेका, दैनिक कार्य सम्पादन गर्न नसक्ने र लामो समय देखि त्यस रोगले थलिई **तत्कालिनिको** भई हालले सम्भावना नभएका व्यक्तिहरूलाई लिनुपर्दछ । जस्तै दमले च्यापेर थला परेको व्यक्ति ।

२.३ खानेपानिको मुख्य स्रोत के हो ?

यहाँ परिवारले खानेपानीकालागि प्रयोग गरिएको पानि (लुगाधुन, नुहाउनवाबस्तुभाउलाई दिनहोइन) को स्रोत सोधिएको हो । एकै चोटि एक भन्दा बढि स्रोतबाट वा समय अनुसार फरक फरक स्रोतको खानेपानी प्रयोग गर्ने भएमा प्रमुख रुपमा जुन स्रोत प्रयोग गर्ने हो सोहि स्रोतको कोड लगाउनु पर्दछ ।

यहाँ ख्याल गर्नुपर्ने कुरा के छ भने स्रोतको स्वरुप भन्दा पनि बास्तबिकता उल्लेख हुनु पर्दछ । जस्तै कहिँ कहिँ ट्युबबेल वा इनार बाट वा सिधै खोला बाट पनि धारा निकालेर जोडिएको हुन सक्छ यति खेर स्रोतमा ट्युबबेल वा इनार वा खोला नै लेख्नु पर्दछ । यदि पानिलाई जुन स्रोत भएता पनि शुद्धि करण गरी धारा बाट पठाइएको भएमा मात्र धाराको स्रोत उल्लेख गर्नुपर्दछ । किनकी यहाँ सुरक्षित खानेपानीको बारेमा बिबरण लिन खोजिएको हो । तर डिप बोरिंगको हकमा छुट्टै विकल्प भएकाले त्यहि नै लेख्नु पर्दछ ।

२.४ खाना पकाउन प्रयोग गर्ने मुख्य इन्धन

परिवारमा इन्धन बिभिन्न काममा प्रयोग गरिने भएता पनि यहाँ परिवारले आफ्नो खाना पकाउन प्रयोग गर्ने इन्धनको बारेमा सोधिएको हो । बस्तु भाउलाई दिइने कुँडो पकाउने इन्धनको बारेमा सोधिएको होइन । एक भन्दा बढि स्रोत प्रयोग गर्ने वा समय अनुसार फरक फरक स्रोत प्रयोग गर्ने भएमा प्रमुख रुपमा इन्धनकालागि प्रयोग हुने इन्धन निकयौल गरी उपयुक्त कोड इन्ट्र गर्नु पर्दछ ।

२.५ बत्तिको मुख्य स्रोत

यसमा पनि खाना पकाउने इन्धनको स्रोतकै जस्तो अबधारणा प्रयोग गर्नु पर्दछ । तर खाना पकाउने इन्धनको स्रोत र बत्ति बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको स्रोत फरक फरक हुन सक्छन भन्ने कुरामा ख्याल राख्नु पर्दछ । बत्तिको मुख्य स्रोतमा बिद्युत र सोलार छुट्टै छुट्टै विकल्प दिईएकाले सोलारको हकमा बिजुलि नलेखि सोलार नै लेख्नुपर्दछ ।

२.६ परीवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार

यहाँ परीवार सँग भएको नभई परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको बारेमा सोधिएको हो । यदिकुनै परिवारको आफ्नो स्वामित्वमाशौचालयनभएतापनि घरधनी,आफन्तवाछिमेकीको शौचालयपुर्णरुपमाप्रयोग गर्ने भएमाशौचालयभएको मान्नु पर्दछ । यदिशौचालयनभई खुलास्थानवाखोलाकिनार,भाडिमादिशापिसाब गर्नेभएमाशौचालयनभएको उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

परिवारमा भएको शौचालय सोधिवाअबलोकन गरी फलस भएको सार्वजनीकढलजडितशौचालय, फलस भएको सेप्टी ट्यांकवालाशौचालयवा सामान्य के हो त्यहिअनुसारको कोड लगाउनु पर्दछ । यहाँख्याल गर्नुपर्ने कुरा के छ भने शौचालयलाई सार्वजनीकखोलाखोल्सि तिर जोडेकोलाई सार्वजनिकढलभिन्न राख्नु हुँदैन । नगरपालिकावाअन्य संस्थाले ब्यबस्थित रुपमाढलनिकासको प्रबन्ध गरेको र सोमा शौचालयको निकासदिईएको परिवारलाई मात्रयसमाउल्लेख गर्नुपर्दछ ।

२.७निम्नकुनकुन सुबिधाहरु परिवारले उपभोग गरेको छ

यहाँ परिवारले उपभोग गर्ने बिभिन्न सुबिधाहरुको बारेमा प्रश्न सोधिएको छ । प्रत्येकप्रश्न छुट्टाछुट्टै सोधिउपयुक्त कोड उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

यहाँख्याल गर्नुपर्ने कुरा के छ भने सुबिधाको स्वामित्व परिवारमा नभएतापनीआफ्नै परिवारको जस्तो उपभोग गर्न पाएको खण्डमाउपभोग गरेको मानी लेख्नुपर्दछ । जस्तै कुनै कर्मचारीको आफ्नै मोटरसाईकलनभएतापनिअफिसले सुबिधाको रुपमापारिवारिक प्रयोजनकालागि समेत प्रयोग गर्न पाउने गरी दिएको छ भने मोटरसाईकलउपभोग गरेको छ उल्लेख गर्नुपर्दछ । साथै साथि भाई वाआफन्तको भएतापनि परिवारले अक्सर प्रयोग गरिरहेको भएमाउपभोग गरेको मान्नु पर्दछ ।

यसै गरी यहाँउपभोग हेर्न खोजिएकाले रेडियो तथाइन्टरनेट मोबाईलवाटउपभोग गर्ने गरेको भएतापनिउपभोग गरेको उल्लेख गर्नु पर्दछ तर रेडियो, इन्टरनेट चल्ने मोबाईल भएपनि सोको प्रयोग नगर्ने गरेको भएमाउपभोग नभएको उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

२.८ परिवारले कृषिकार्यका लागिजग्गाप्रयोग गरेको छ ?

यहाँप्रश्नले कृषिकार्यका लागिप्रयोग गरेको जग्गाको बारेमा सोधिएको हो । कृषिकार्य भन्नाले अन्न,फलफुल,तरकारी,नगदेबालितथापशुपालनजस्ताकार्यका लागिप्रयोग भएको जमिनहुनुपर्दछ । अन्यप्रयोजनकालागिप्रयोग गरिएको जग्गालाई यहाँ छ मा उल्लेख गर्नु हुदैन । यदि परिवारले आफ्नो वाअर्काको वा सार्वजनिकजग्गा कृषिकार्यका लागिप्रयोग गरेको भएमाप्रयोग गरेको मान्नु पर्छ ।

कृषिकार्यका लागिप्रयोग गरिएको जग्गाको लागिगणनाको दिनको स्थितिलिईनु पर्दछ । हालबालिउठाएको वाकृषिकार्य शुरुगरी नसकेको तर कृषिकार्य गर्ने निश्चित गरी परिवारलाई जग्गाउपलब्धभएको भएपनि छ उल्लेख गर्नु पर्दछ ।

ख्याल गर्नु पर्ने कुरा के छ भने यस प्रश्नमाप्रश्नावलि भरिएको परिवारका सदस्यहरु आफैले रामधुनीनगरपालिकाबाहिरको क्षेत्रमा कृषिकार्यका लागिजग्गाप्रयोग गरिरहेको भएतापनि सोलाई समेत जग्गाप्रयोग गरेको र यस पछिका कृषि संबन्धिअन्यप्रश्नहरुमा समेत लिनु पर्दछ ।यहाँजग्गाजसको भएपनिप्रयोग गर्ने परिवारवाटविवरणलिने अबधारणाअपनाईएकाले हामिले गणना गर्ने परिवारले जहाँको जग्गाप्रयोग गर्ने भएपनिलिनुपर्दछ ।

२.९ को १,२ र ३ का यदि २.८ मा कृषिकार्यका लागिजग्गाप्रयोग गरेको भएमा सो जग्गाको स्वामित्वअनुसारको क्षेत्रफल छुट्टाछुट्टै उल्लेख गर्नुपर्दछ । १ मा परिवारले कृषिकार्यका लागिप्रयोग गरेको र आफ्नै नाममा रहेको जग्गा को क्षेत्रफल लेख्नुपर्दछ । २ मा परिवारले कृषिकार्यका लागिप्रयोग गरेको तर परिवारबाहेकको ब्यक्तिको नाममा रहेको जग्गाको क्षेत्रफल लेख्नुपर्दछ । र ३ मा अन्यप्रकारको स्वामित्वखुलाई जस्तै गुठि,सार्वजनिकआदि सो को क्षेत्रफलउल्लेख गर्नुपर्दछ ।

यहाँ सबभन्दाभन्दाहत्वपूर्ण कुरा क्षेत्रफल लेख्दाएउटै एकाईमा लेख्नुपर्दछ । सबै गणकले एउटै एकाई नलेखेमा तथ्यांकबिभ्लेषण गर्न नसकिने गरी समस्याहुन्छ । रामधुनी न.पा.को हकमाजग्गाको एकाई कट्टाकायम गर्नु पर्दछ ।

२.१० परिवारका नाममाबैंक तथाबित्तिय संस्थामाखाता छ ?

यदि परिवारमा अक्सर उपस्थित सदस्यहरु मध्ये कुनै एक जनाको नाममा बैंक वावित्तिय संस्थामा खाताभएमा छ र सो नभएमा छैन उल्लेख गर्नुपर्दछ । बैंक बाहेक अन्यवित्तिय संस्थाउल्लेख गर्दा त्यस्तो संस्था बैधानीकभई उसले खाता नं उपलब्ध गराएको र सो नं मा अन्यव्यक्तिले रकमजम्मा गर्न सक्ने हुनुपर्दछ । सहकारी वा समुहकाखाताहरु मात्रभएकोमा उल्लेख गर्नु हुदैन ।

२.११ परिवारको सरदर वार्षिक आम्दानीकति छ?

यो एक जटिल एवं संबेदनशीलप्रश्नहो । एक त यसमा परिवारको आर्थिक विवरणको सुचनानगरपालिकाले नीतिगतकाममामात्रप्रयोग गर्ने र गोपनियताभंगनहुने कुरामाबिश्वस्ततुल्याउनु पर्दछ । साथै यसकालागिउतरदातालाई पर्याप्त समय दिनु पर्दछ ।

यहाँख्याल गर्नुपर्ने कुराहरु

१)आम्दानीकालागिअगिल्लो एक वर्षलाई समय सन्दर्भ मान्ने ।

२)परिवारको आम्दानीभिन्नविगतवर्षमा परिवारका सदस्यहरुले कृषिउत्पादनवाज्यालामजदुरी वा नोकरी गरी आर्जन गरेको कुरालाई मौद्रिक रुपमाउल्लेख गर्नुपर्दछ । त्यसै गरी परिवारबाहिर स्वदेश वा बिदेशमा रहेका सदस्यहरुले प्रश्नावलि भरिरहेका परिवारका सदस्यहरुले आफुले खर्च वा बचत गर्न सक्ने गरी पठाएको रकम समेत जोड्नु पर्दछ । तर भिन्नै बसेका परिवारका अन्य सदस्यहरुले गरेको आयआर्जन जोड्नु हुदैन ।

३)आफैले उब्जाई आफैले उपभोग गर्ने अन्न तरकारी फलफुलआदिको अनुमानीत मौद्रिकमुल्यहिसाब गरी लेख्नु पर्दछ । त्यस्तै अरुले उब्जाएपनिआफ्नो जग्गाभई अधियावाबटियामाप्राप्तअनाजलाई पनिअसमा समावेश गर्ने ।

४)जम्माआम्दानीलाई हजारमा रुपान्तर गरी लेख्नुपर्दछ, यसो गर्दा चानचुनलाई शून्यान्त गरी लेख्नुपर्दछ ।

५)आम्दानीमाभिन्नकार्य गर्ने उद्देश्यले लिएको रीन,जग्गा बेचेर प्राप्तभएको आयजस्तापुजिबिक्किबाटप्राप्यआयभने उल्लेख गर्नु हुदैन तर प्राप्तव्याजउल्लेख गर्नु पर्दछ ।

उदाहरण रामको परिवारमा रामधुनीमा ३ जनाछन् उनीहरुले १०० क्विन्टलधानउब्जाउछन्जसमा ६० क्विन्टलधानआफैले उपभोग गरी बाँकिक्विन्टलको ४००० का दरले बेच्छन् र बिदेशमाभएको रामको छुट्टिएको (वानछुट्टिएको) जेठो छोराेले वर्षमा ३०,००० खर्च गर्न पठाएमा रामको वार्षिक आम्दानी १०० क्विन्टलको चार लाख र छोराेले पठाएको ३० हजार गरी चार लाख ३० हजार हुन्छ । र हजारमा लेख्दा ४३० हजार हुन्छ ।

२.१२ परिवारको सरदर वार्षिक खर्च कति छ ?

यसमापनि सन्दर्भ समयकालागिमाथिको भैं अगिल्लो एक वर्षको समयसन्दर्भ उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

खर्चभिन्ननिम्न कुराहरु जोडि लेख्नुपर्दछ

१) परिवारले आफै उब्जाएकाअन्नपातआदिको मौद्रिकमुल्य, वाआफ्नो जग्गाअरुले कमाई अधियावाबटियामाप्राप्तअन्नको मौद्रिकमुल्य

२) परिवारले आफ्नो उपभोगकालागिबजारबाटकिनेर ल्याएकाबस्तुहरु अन्नपात,नुनतेल,चिनी,मसला,कपडाआदिमाहुने सरदर अनुमानित रकम

३) परिवारका सदस्यहरुको स्वास्थ्य,शिक्षा,भ्रमण,मनोरन्जन,दानदातव्यतथाअन्यकार्यमा भएको दैनिकव्यवहारीक खर्च

४) परिवार बाहिरका आफ्ना सदस्यहरुलाई तथाअन्य सदस्यहरुलाई आफ्नो जिम्मेवारीका कारणबहन गर्नुपर्ने खर्च । जस्तै काठमाडौंमा छोराछोरीलाई पढाउनपठाउनुपर्ने रकम ।

तर खर्च भित्रवार्षिक सरदर खर्च भित्र रिन तिर्न लागेको रकम, ब्यबशायमालगानीगर्दा लागेको रकम,घर निर्माणआदिपुजिनिर्माणमालागेको खर्च रकम लेख्नु हुदैन ।

छोटकरीमाभन्दायहाँखर्च रआम्दानीदुबैमा सालबसालि र नियमितप्रकृतिकाबिषयमात्रउल्लेख गर्नुपर्दछ । श्रमबाटप्राप्तआयलाई सधैं नभएपनिनियमितप्रकृतिको मान्नुपर्दछ ।

२.१३तपाईंको वार्षिक बालिउत्पादनतथाबिक्रि कति छ

यो प्रश्नलामो र जटिल रहेको छ । उतरदातायीप्रश्नहरुको उतर दिन सक्षम परिवारको सदस्यहो भन्ने कुरामागणकबिश्वस्तहुनुपर्दछ । यहाँख्याल गर्नुपर्ने मुख्य कुराहरु निम्नछन् ।

१)इकाई उत्पादन र क्षेत्रफलको इकाई एउटै हुनु अनिवार्य छ । उत्पादनलाई विन्टलमा परिणत गरेर लेख्नुपर्दछ । कतिपयउत्पादनहरु मुरी या अन्ययस्तै इकाइमाभनिन सक्ने भएतापनिविन्टलमा परिणत गरी लेख्नुपर्दछ ,याद गर्नुहोस एक विन्टलमा १०० केजिहुन्छ ।

क्षेत्रफलकालागिकटठाको प्रयोग गर्ने

२) यहाँ कृषिउत्पादनको जोड गर्दा एक बर्षमा आफ्नो वाअर्काको जग्गाप्रयोग गरी त्यो परिवारले प्राप्त गरेको अन्नको छुट्टाछुट्टै परिमाणउल्लेख गर्नुपर्दछ । अधियावाबटियामाखेती गर्नेहरुले जग्गाधनिलाई दिई बाकि रहेको परिमाणमात्रउल्लेख गर्नुपर्दछ ।

त्यसै गरी आफुले खेतीनगरेतापनिअधियावाबटियाबाटअन्नप्राप्त गर्ने भएतापनि यो प्रश्न सोध्नु पर्दछ ।

साथै प्रश्नावलिमामुख्यमुख्यअन्न तरकारी,फलफुलको नाम लेखि बाँकिलाई अन्यमा राख्ने गरी धेरै ठाँउमाअन्य राखिएको छ , यो कुरा गणकले ख्याल गर्नुपर्दछ ।

२.१५ चौपायातथापशुपक्षिकाबिबरण

यहाँ परिवारलेपालेका चौपायातथापशुपक्षिकाबिबरण सोधिएको छ । यहाँचौपायातथापशुपक्षिको संख्याकालागि सन्दर्भ समय गणनाको दिनलाई लिनुपर्दछ अथवागणनाको दिनमाभएको संख्यालाई उल्लेख गर्नुपर्दछ । तर उत्पादनतथाआम्दानीकालागिअगिल्लो एक बर्षको समय सन्दर्भलाई आधार मान्नु पर्दछ ।

प्रश्नावलिमाएउटै लहरमा दुधउत्पादन मासु उत्पादन, अण्डाउत्पादनको प्रश्न सोधिएपनिकुनकुन चौपाया र पशुपक्षिलाई कुनकुनबिबरणउपयुक्तहुन्छछानि सोध्ने र भर्ने गर्नु पर्दछ , अप्रासंगिकबिबरणहरु भर्नु हुदैन । यहाँचौपाया र पशुपक्षिहरुको प्रश्नअनुसार छुट्टाछुट्टै बिबरणभर्नुपर्दछ ।

यहाँख्याल गर्नुपर्ने कुरा

१)इकाईको ख्याल गर्नुपर्ने दुधलिटरमा , मासु उत्पादन केजिमाआदितोकिएको इकाइ मा उल्लेख गर्ने ।

२) एकखाले जस्तै गाईगोरुको भएका सबै पशुहरुको बर्ष भरीको बिबरण जोडि लेख्नुपर्दछ । जस्तै कसैको घरमा २ वटागाई मध्ये एकले अगिल्लो बर्ष २०० दिन सरदर ४ लि. का दरले र अर्कोले ३०० दिन ५ लि का दरले दिएको हुन सक्छहिसाब गरी लेख्नुपर्छ । एक दिनको सोध सिधै ३६५ ले गुणन गर्नु हुदैन ।

३)यस प्रश्नको अन्तिमलहरमा बिक्रिबाटप्राप्तआम्दानीमात्रलेख्नुपर्दछ । एउटाबस्तुबाटजस्तो कुखुराबाट मासु र अण्डाप्राप्तभएको हुन सक्छत्यसको केहीअंश परिवारले नै उपभोग गरेको हुन सक्छ । परिवारले उपभोग गरेको कटाई मासु र अण्डाबाटप्राप्त रकम जोडि लेख्नुपर्दछ ।

मासु नभई सिंगै जनवार नै बिक्रि गरेको भएमापनि(जस्तै बाछ्याबाछि) बिक्रि रकममामुल्य जोडिनु पर्दछ तर जनवारको छुट्टै र मासुमा समेत दोहोर्याएर भने जोडनु हुदैन ।

उत्पादन नै भएका परिवारको हकमा हरेकमहलमा ० लेख्नुपर्छ ।

२.१६तपाईंका परिवारमा माछा, मौरी र रेशमपालन गरिएको छ भने विवरणदिनुहोस

यो प्रश्न मा परिवारमा माछा, मौरी र रेशमपालन गरिएको भएमा सो संबन्धि सोधिएकाप्रश्नहरुको विवरणभर्नु पर्दछ ।

२.१७आफ्नो उत्पादनले तपाईंलाई कतिमहिनाखानपुग्दछ

यस प्रश्नमा परिवारको आफ्नो कृषिउत्पादनले त्यस परिवारलाई कतिमहिना सम्म खानपुग्छ सोधि सोहि अनुसार भर्नुपर्दछ । तर यहाँख्याल गर्नुपर्ने कुरा के छ भने परिवारले त्यहिउत्पादननखाई बेचेर त्यसबाटप्राप्तआम्दानीले किनेर खाने हुन सक्दछन । जस्तौ कुनै माहुरी पाल्ने किसानले आफुले उत्पादन गरेको मह बेचीआएको आयले १० महिना परिवारको सम्पूर्ण खाना संबन्धिखर्च पुरा गरेको हुन सक्छ । यसै गरी धानउत्पादक कृषकले आफुसँगभएको केहि धान बेचेर वर्षभरीलाई खानामाहुने खर्च पुर्याउन सक्दछ ।

२.१८ यस प्रश्नमाबिभिन्न सीप बिकाशका क्षेत्रमा परिवारका सदस्यले बिगत ३ वर्ष भित्र सीप तालिमप्राप्त गरेका छन् वा छैनन सो अनुसारको विवरण लेख्नु पर्दछ । परिवारका एक भन्दाबढि सदस्यले त्यस्तो तालिमलिएको हुन सक्ने हुँदा सो अनुसार महिला , पुरुषको संख्या लेख्नुपर्दछ । साथै एक ब्यक्तिले एक भन्दाबढितालिमलिएको भएमातालिमलिएको सीप बिकासको क्षेत्र प्रत्येकमा संख्याउल्लेख गर्नुपर्दछ ।

घर संबन्धिप्रश्न (३.१ देखि ३.८) सम्म

निर्देशिकाको शुरुमाउल्लेख भएअनुसार नै एक परिवारले एक भन्दाबढि घर प्रयोग गरेको भएमा परिवारले अक्सर प्रयोग गरेको र तुलनात्मक रुपमाबढि सुबिधाजनक एक घर छानी सो को विवरणलिनु पर्दछ । साथै एक भन्दाबढि परिवारले एउटै घर प्रयोग गरेको खण्डमात्यहि घरको विवरण दोहोर्याएर सबै परिवारको प्रश्नावलिमाभर्नुपर्दछ ।

३.५ तपाईं बसेको घर भवनमापदण्डअनुसार छ छैन भन्ने प्रश्नमानगरपालिकाले तोकेको मापदण्ड पुरा गरेको र सो को प्रक्रिया पुरा गरेको घरलाई मात्रमापदण्ड पुरा गरेकोमा उल्लेख गर्नुपर्दछ । आफैले आफ्नो तरीकाले बलियो र मापदण्डपुगेको ठहर गरेको घरलाई यसमालिनु हुदैन ।

३.६ प्राबिधिकवाइन्जिनियरले भुकम्पप्रतिरोधिपुर्बाधारहरु पुगेको भनीठहर्याएका घरलाई मात्रभुकम्पप्रतिरोधि घरमा लिनुपर्दछ । मेरो घर बलियो गरी बनाको छु भनेको आधारमा मात्रभुकम्पप्रतिरोधिमान्नुहुदैन ।

३.७ यस प्रश्नमाउतरदातालाई प्रयोग गरेको घर कस्तो प्रकारको जोखिममा छ सोधिमुख्य रुपमाकुन जोखिममा छ सो को उल्लेख गर्नुपर्दछ । यो प्रश्नको उत्तर बिषयगतप्रकृतिको भएकाले उतरदाताअनुसार फरक फरक उतर आउन सक्छ ।

३.८ यसमायदि परिवारका सदस्यहरुले आफुहरुबिचछलफल गरी बिपदपर्दा यसो गर्ने भनी योजनाभएको वाबिपदबाटबचनकुनै तयारीको कार्य गरेको भएमा जोखिमपारिवारीक योजना बनेको मानी सो अनुसारको कोड उल्लेख गर्नु पर्छ

समाप्त ।